

RP 46/2023 rd

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av upphovsrättslagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att upphovsrättslagen ändras. Enligt förslaget fogas det till lagen bestämmelser om ersättning för förmedling av e-böcker och e-ljudböcker till allmänheten vid allmänna bibliotek och högskolebibliotek. Det är fråga om ersättning för användning av e-böcker och e-ljudböcker på bibliotek. Enligt förslaget ska ersättningen administreras av samma kollektiva förvaltningsorganisationer som godkänts av undervisnings- och kulturministeriet som för närvarande administrerar utlåningsersättningen som betalas för tryckta böcker och ljudböcker.

Den föreslagna lagen avses träda i kraft den 1 januari 2024.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL.....	1
MOTIVERING	3
1 Bakgrund och beredning.....	3
1.1 Bakgrund.....	3
1.2 Beredning.....	3
2 Nuläge och bedömning av nuläget.....	4
2.1 Uthyrnings- och utlåningsdirektivet.....	4
2.2 Rättspraxis vid Europeiska unionens domstol	5
2.3 Utlåning av verk och ersättning för utlåning i upphovsrättslagen.....	6
2.4 E-material och ersättning för användning av e-material	7
2.5 Administrering av ersättningar för utlåning.....	8
2.6 Ekonomin i fråga om e-böcker och e-ljudböcker.....	9
3 Målsättning.....	10
4 Förslagen och deras konsekvenser.....	11
4.1 De viktigaste förslagen.....	11
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna	12
5 Alternativa handlingsvägar.....	13
5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser.....	13
5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i andra länder	13
6 Remissvar	16
7 Specialmotivering.....	16
8 Ikraftträdande.....	18
9 Verkställighet och uppföljning	18
10 Förhållande till andra propositioner.....	19
10.1 Förhållande till budgetpropositionen	19
11 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	19
11.1 Upphovsrätt.....	19
11.2 Yttrandefrihet.....	19
11.3 Kulturella rättigheter	20
11.4 Ersättning för användning av e-böcker och e-ljudböcker på bibliotek	20
LAGFÖRSLAG	23
Lag om ändring av upphovsrättslagen	23

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

Förlagsverksamheten har genomgått en digitalisering, vilket har lett till att det inom användningen av litterära verk på bibliotek vid sidan av utlåning av tryckta exemplar av verk och exemplar av ljudböcker har blivit allt vanligare att kunderna använder böcker och ljudböcker i digital form via nätet. Till det e-material som används vid biblioteken hör e-böcker, e-tidningar och e-ljudböcker. Biblioteken erbjuder kunderna e-material som kan laddas ner eller streamas.

Antalet användningsgångar i fråga om e-material har under de senaste åren ökat kraftigt på de allmänna biblioteken, och denna ökning förväntas fortsätta. Den senaste biblioteksstatistiken visar dock att användningen av e-böcker och e-ljudböcker på bibliotek låg på samma nivå 2022 som under de föregående två åren. Under de senaste åren har man arbetat för att utveckla ett gemensamt e-bibliotek för kommunerna, som ger användarna en centraliserad, enklare och mer jämlik tillgång till bibliotekens e-material.

Ändringen i kundernas användning av biblioteksmaterial har tydliga konsekvenser för upphovsmännen, eftersom den ersättning som betalas till upphovsmännen för utlåning av böcker inte gäller användningen av det e-material som biblioteken förmedlar.

De bestämmelser om utlåning av exemplar av verk och ersättning för utlåning som förutsätts enligt uthyrnings- och utlåningsdirektivet (2006/115/EG), som behandlas i avsnitt 2.1, ingår i 19 § i upphovsrättslagen (404/1961). I 19 a § i upphovsrättslagen föreskrivs det om en organisation som administrerar ersättningar för utlåning.

Uthyrnings- och utlåningsdirektivet har i två mål (C-174/15 och C-263/18) bedömts av Europeiska unionens domstol med avseende på användningen av e-material på bibliotek. Domstolens avgöranden är sinsemellan motstridiga. Direktivet och de ovannämnda domstolsavgörandena förutsätter inte att ersättning ska betalas till upphovsmännen för användning av e-material på bibliotek. I och med att bibliotekens kunder allt mer övergår till att använda e-material och den ersättning som betalas till upphovsmännen för utlåning av verk därmed minskar, är det motiverat och skäligt att införa en motsvarande ersättning för användning av e-böcker och e-ljudböcker.

Enligt regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering ska en utlåningsersättning för e-böcker genomföras och inrättandet av ett nationellt e-bibliotek främjas.

1.2 Beredning

Undervisnings- och kulturministeriet gav i maj 2022 hovrättsrådet Kristiina Harenko i uppdrag att utreda hur e-material används på de allmänna biblioteken och hur upphovsmännen ersätts för användningen. [Utredning om ersättning för användning av e-material vid bibliotek \(2022:41\)](#)¹ blev publicerad 19.10.2022. Utredningen var ute på remiss på webbplatsen utlåtande.fi.

¹ <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164387>

Regeringspropositionen har beretts som tjänsteuppdrag vid undervisnings- och kulturministeriet. I beredningen har man i den mån det varit möjligt utnyttjat Harenkos utredning och de uppgifter som samlats in för den.

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1 Uthyrnings- och utlåningsdirektivet

I 19 § i upphovsrättslagen finns det bestämmelser om spridningsrätten och hur den förfaller samt om utlåningsersättning. Bestämmelserna grundar sig på direktivet om uthyrnings- och utlåningsrättigheter och vissa upphovsrätten närstående rättigheter inom det immaterialrättsliga området 92/100/EEG, kodifierat 2006/115/EG, nedan uthyrnings- och utlåningsdirektivet.

Enligt artikel 1.2 i direktivet konsumeras inte en upphovsmans eller annan rättighetshavares ensamrätt till uthyrning och utlåning av original och andra exemplar genom försäljning eller annan spridning av alstren.

I artikel 2.1 b definieras ”utlåning” enligt följande: upplåtelse för bruk under en begränsad tid utan direkt eller indirekt ekonomisk eller kommersiell nytta när upplåtelsen sker genom inrättningar som är tillgängliga för allmänheten.

Enligt artikel 3.1 har följande aktörer ensamrätt att medge eller förbjuda uthyrning och utlåning: a) upphovsmannen, vad gäller original och andra exemplar av hans verk; b) den utövande konstnären, vad gäller upptagningar av hans framförande; c) fonogramframställaren, vad gäller hans fonogram; och d) den som producerat första upptagningen av en film, vad gäller original och andra exemplar av filmen.

Enligt artikel 3.2 omfattar direktivet inte uthyrnings- och utlåningsrättigheter avseende byggnader och alster av brukskonst. I artikel 3.3 konstateras det att de rättigheter som avses i punkt 1 kan överlåtas, bli föremål för licensavtal eller på annat sätt upplåtas.

Enligt artikel 6.1 i direktivet får medlemsstaterna föreskriva undantag från den ensamrätt vad gäller offentlig utlåning som anges i artikel 1, förutsatt att åtminstone upphovsmännen får ersättning för utlåningen. Medlemsstaterna ska ha frihet att bestämma ersättningens storlek med hänsyn till sina kulturfrämjande syften. I artikel 6.2 föreskrivs det att när medlemsstaterna inte tillämpar den ensamrätt till utlåning som avses i artikel 1 i fråga om fonogram, filmer och datorprogram, ska de införa en rätt till ersättning, åtminstone för upphovsmännen. Enligt artikel 6.3 får medlemsstaterna undanta vissa kategorier av inrättningar från skyldigheten att betala ersättning enligt punkterna 1 och 2.

I skäl 12 i direktivet föreskrivs det att det är nödvändigt att tillförsäkra upphovsmän och utövande konstnärer en skäligen ersättning som de inte kan avstå från; rättighetshavarna måste även fortsättningsvis ha möjlighet att uppdra förvaltningen av denna rättighet till insamlingsorganisationer.

Enligt skäl 13 kan den skäligen ersättningen erläggas i form av en eller flera betalningar när avtalet ingås eller när som helst därefter. Hänsyn bör tas till i vilken grad upphovsmännen och de utövande konstnärerna bidragit till fonogrammet eller filmen i fråga.

Enligt skäl 14 är det också nödvändigt att skydda åtminstone upphovsmännens rättigheter vad gäller utlåning till allmänheten genom särskilda regler. Alla åtgärder som inskränker ensamrät-

ten till offentlig utlåning bör dock överensstämma med i synnerhet artikel 12 i fördraget (nuförtiden artikel 18 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt). Artikel 12 förbjuder all form av diskriminering på grund av nationalitet. Följaktligen får upphovsmän från olika medlemsstater inte diskrimineras på grund av sin nationalitet. Ersättningen behöver inte vara av upphovsrättslig karaktär (RP 287/1994 rd, s. 36).

2.2 Rättspraxis vid Europeiska unionens domstol

Europeiska unionens domstol har gett två avgöranden som gäller tolkningen av unionslagstiftningen om e-material. Det första avgörandet gällde huruvida begreppet utlåning i uthyrnings- och utlåningsdirektivet kan tillämpas också på e-böcker. I det andra avgörandet tog domstolen ställning till om försäljning av begagnade e-böcker ska omfattas av spridningsrätten eller rätten till överföring till allmänheten.

I sitt avgörande (10.11.2016) i mål C-174/15 Vereniging Openbare Bibliotheken ansåg Europeiska unionens domstol att artiklarna 1.1, 2.1 b och 6.1 i direktiv 2006/115 (det kodifierade uthyrnings- och utlåningsdirektivet) ska tolkas på så sätt att begreppet ”utlåning”, i den mening som avses i dessa bestämmelser, omfattar utlåning av ett digitalt exemplar av en bok, när denna utlåning sker genom att exemplaret tillhandahålls på en server hos ett allmänt bibliotek och det är möjligt för en användare att genom nedladdning kopiera detta exemplar till sin egen dator, varvid endast ett exemplar kan laddas ned under lånetiden och användaren inte kan använda det nedladdade exemplaret sedan lånetiden löpt ut (punkt 54 i domslutet).

Domstolen konstaterade att även om artikel 6.1 i uthyrnings- och utlåningsdirektivet utgör ett undantag från den ensamrätt till utlåning som föreskrivs i artikel 1 i direktivet och därför, enligt domstolens fasta praxis, ska tolkas restriktivt, gäller likväl att denna tolkning även måste göras på ett sådant sätt att det införda undantagets ändamålsenliga verkan säkerställs och att dess syfte följs (punkt 50).

I målet C-263/18 Nederlands Uitgeversverbond och Groep algemene Uitgevers gällde Europeiska unionens domstols avgörande (stora avdelningens sammansättning) av den 19 december 2019 den virtuella marknaden för ”begagnade” elektroniska böcker. Domstolen ombads ta ställning till om tillhandahållande på distans genom nedladdning för bruk under obegränsad tid av elektroniska böcker ska anses ingå i begreppet ”överföring till allmänheten” enligt artikel 3.1 i informations samhällsdirektivet eller i begreppet ”spridning till allmänheten” enligt artikel 4.1 i det direktivet.

I sitt avgörande ansåg domstolen att tillhandahållande av elektroniska böcker till användare genom nedladdning för stadigvarande bruk ingår i begreppet ”överföring till allmänheten”, som definieras i artikel 3.1 i informations samhällsdirektivet, och i synnerhet i begreppet ”tillgängliggörande av verk för allmänheten på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till dessa verk från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer.”

Europeiska unionens domstol har i det första avgörandet (C-174/15) ansett att det undantag från upphovsmannens ensamrätt att bestämma om offentlig utlåning av ett verk som tillåts i uthyrnings- och utlåningsdirektivet kan tillämpas på utlåning av digitala exemplar i sådana fall där utlåningen kan jämföras med utlåning av en tryckt bok. När en elektronisk bok lånas ut så att den kan användas av en användare åt gången kan det jämföras med utlåning av en tryckt bok. Undantaget kan inte gälla digitala exemplar av ett verk, i det fallet att exemplaren har införskaffats från en olaglig källa. Enligt avgörandet kan medlemsstaterna emellertid garantera upphovsmännen en högre skyddsnivå, det vill säga föreskriva om tilläggsvillkor för utlåning.

I sitt senare avgörande (stora avdelningen) i mål C-263/18 konstaterade EU-domstolen bland annat följande: det är inte möjligt att utifrån ordalydelsen i de bestämmelser som ska tolkas bestämma om tillhandahållande av elektroniska böcker genom nedladdning för stadigvarande bruk innebär sådan överföring till allmänheten eller spridning som avses i informations samhällsdirektivet, utan tolkningen måste göras mot bakgrund av direktivets syfte och den kontext i vilken det har antagits; kravet om upptagna exemplar i WIPO:s fördrag om upphovsrätt gäller artiklarna 6 och 7, det vill säga även andra former av spridning än uthyrning; det huvudsakliga syftet med informations samhällsdirektivet är att uppnå en hög skyddsnivå till förmån för upphovsmän, varvid upphovsmännen får en adekvat ersättning för att deras verk används, i synnerhet när verken överförs till allmänheten; principen om konsumerade rättigheter gäller inte tjänster, framför allt inte tjänster som möjliggör direkt åtkomst, utan den gäller enbart spridning av verk som ingår i en fysisk vara; tillhandahållande av böcker på ett fysiskt lagringsmedium och tillhandahållande av elektroniska böcker kan inte jämföras sinsemellan vare sig ur ett ekonomiskt eller ett verksamhetsmässigt perspektiv.

Det senare avgörandet sätter domstolens motiveringar och slutsatser i mål C-174/15 i tvivelsmål. Domstolens avgörande i mål C-263/18 stöder i hög grad tolkningen att användning av e-material på bibliotek inte kan anses omfattas av undantaget för offentlig utlåning, eftersom det är fråga om en verksamhet som faller under rätten till överföring till allmänheten och undantaget för utlåning grundar sig på att spridningsrätten förfaller, det vill säga konsumeras. Rätten till överföring till allmänheten förfaller inte. Skäl 40 i informations samhällsdirektivet, som EU-domstolen hänvisar till i det senare avgörandet, stöder denna slutsats. Enligt skäl 40 får medlemsstaterna besluta om undantag eller inskränkningar till förmån för vissa inrättningar utan vinstsyfte, till exempel bibliotek som är tillgängliga för allmänheten och liknande institutioner, samt arkiv. Detta bör dock begränsas till vissa särskilda fall som omfattas av mångfaldiganderätten. Sådana undantag eller inskränkningar bör inte omfatta användning i samband med online-leveranser av skyddade verk och andra alster. Informations samhällsdirektivet bör inte påverka medlemsstaternas möjlighet till undantag från den exklusiva rätten till offentlig utlåning enligt artikel 5 i direktiv 92/100/EEG (obs. artikel 6 i det kodifierade uthyrnings- och utlåningsdirektivet). Det är därför lämpligt att uppmuntra särskilda kontrakt eller licenser som på ett balanserat sätt främjar dessa inrättningar och deras syften vad avser spridningsändamål.

På grundval av EU-domstolens avgöranden bör det anses att upplåtelse av e-böcker och annat e-material för bibliotekskunders bruk under en begränsad tid omfattas av upphovsmäns och andra rättighetshavares ensamrätt till överföring till allmänheten. Ersättningen kan således i fråga om e-material inte grunda sig på den begränsning av utlåningsrätten som bygger på konsumtion av spridningsrätten.

2.3 Utlåning av verk och ersättning för utlåning i upphovsrättslagen

Enligt 2 § i upphovsrättslagen har upphovsmannen ensamrätt att bland annat bestämma om tillgängliggörande av exemplar av ett verk för utlåning eller annan spridning. Denna ensamrätt begränsas dock i 19 § i upphovsrättslagen. I 19 § 1 mom. konstateras att spridningsrätten konsumeras när ett exemplar av ett verk första gången har sålts inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (s.k. regional konsumtion). Enligt 3 mom. gäller konsumtionen av spridningsrätten inte när exemplar av sådana verk som anges i momentet görs tillgängliga för allmänheten genom utlåning. I 4 mom. finns bestämmelser om ersättning för utlåning. I 5 mom. konstateras att spridningsrätten konsumeras när ett exemplar av ett verk första gången har sålts utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (s.k. internationell konsumtion).

Bibliotekens rätt att låna ut verk till allmänheten utan rättighetshavarens samtycke grundar sig på att den spridningsrätt som det föreskrivs om i 19 § 1 och 5 mom. förfaller, det vill säga

konsumeras. När ett bibliotek med rättighetshavarens (upphovsmannens/förläggarens) samtycke har införskaffat ett exemplar som bjudits ut till försäljning behöver det inte längre rättighetshavarens tillstånd till att låna ut exemplaret i fråga. Med stöd av 3 mom. gäller dock konsumtionen av rätten att sprida exemplar av filmverk och datorprogram i maskinläsbar form inte utlåningsrätten. Biblioteken kan således fritt låna ut endast tryckta böcker och musikupptagningar som de har införskaffat. Det räcker att de har köpt boken eller grammofonskivan i fråga. Däremot kräver upphovsrättslagen att bibliotek som avser låna ut filmer och datorprogram ska ha rättighetshavarens tillstånd till detta, och utlåning får endast ske i enlighet med de licensvillkor som överenskommit mellan rättighetshavaren och biblioteket. Rättighetshavarna kan också förbjuda att deras verk lånas ut.

Bestämmelser om utövande konstnärers rättigheter finns i upphovsrättslagens 45 §, som ingår i 5 kap. där det föreskrivs om upphovsrätten närstående rättigheter. Paragrafen innehåller hänvisningar till 19 § 1, 2 och 5 mom., men inte till 4 mom., som gäller ersättning för utlåning. Detta innebär att endast upphovsmännen har rätt till ersättning för utlåning med stöd av upphovsrättslagen.

Inga ändringar föreslås i bestämmelserna om ersättning för utlåning i upphovsrättslagen.

2.4 E-material och ersättning för användning av e-material

Den gällande upphovsrättslagen innehåller inga särskilda bestämmelser om användning av e-material på bibliotek eller ersättning för sådan användning. Användningen av e-material på bibliotek grundar sig på licensavtal, det vill säga licenser som beviljas av rättighetshavarna. Förläggarna eller förmedlarna avtalar med biblioteken om ersättningen och de övriga villkoren för användningen. Upphovsmännens och inläsarnas arvode (royalty eller engångsersättning) är beroende av de avtal om överlåtelse av rättigheter som de har ingått med förläggarna.

Det föreslås att den nya 38 a § ska innehålla bestämmelser om ersättning för användning av e-böcker och e-ljudböcker på bibliotek. Med e-material avses digitala exemplar eller kopior av verk i immateriell form, som används i digital form via datanät. E-böckerna och e-ljudböckerna kan vara lagrade till exempel på servrar som administreras antingen direkt av bibliotekens administratörer eller av en tjänsteleverantör och vara tillgängliga för bibliotekets kunder på basis av ett avtal. Användning av denna typ av material via datanät motsvarar sådan överföring av verk som avses i 2 § 3 mom. 1 punkten i upphovsrättslagen, det vill säga att verket överförs till allmänheten på trådbunden eller trådlös väg på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till verket från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer.

När användaren (bibliotekets kund) laddar ned ett verk på en digital enhet från en server eller streamar ett verk uppstår ett digitalt exemplar av verket (kopia) eller ett streamat tillfälligt exemplar. Kunden har tillgång till verket på sin digitala enhet under en begränsad tid i enlighet med villkoren för användning av tjänsten. Juridiskt sett är det fråga om en tidsmässigt begränsad ersättningsfri användningsrätt som användaren får. Ur upphovsrättslig synvinkel handlar det inte om utlåning av ett exemplar av verket, eftersom inget fysiskt exemplar av verket överläts till bibliotekets kund och kunden inte returnerar det erhållna exemplaret när lånetiden går ut. Kundens möjlighet att använda verket upphör när den tidsmässigt definierade användningsrätten löper ut.

Med e-böcker och e-ljudböcker avses i den föreslagna paragrafen inte verk som har lagrats på ett fysiskt lagringsmedium (t.ex. cd-skiva, ssd-skiva, annan hårddiskiva), då dessa kan spridas vidare som fysiska exemplar och är tillgängliga på lagringsmediet. Exemplar som sprids som fysiska upptagningar omfattas av spridningsrätten och kan till exempel lånas ut. På utlåning från

allmänna bibliotek eller högskolebibliotek tillämpas i dessa fall bestämmelserna om ersättning för utlåning i 19 § 4 mom.

År 2023 har ersättning för användning av e-material på bibliotek utbetalats genom undervisnings- och kulturministeriets beslut (Godkännande av organisation som administrerar ersättningar för utlåning; 19 a §; komplettering till beslut VN/2168/2021-OKM-4 (2023); VN/2168/2021-OKM-9). I kompletteringen till beslutet om godkännande, där man för enkelhetens skull har använt uttrycken ”e-lån” och ”e-låneersättning”, inkluderades en lösning enligt riktlinjerna i utredaren Kristiina Harenkos utredning som samtidigt gjorde det möjligt att testa eventuella lösningar på frågor som uppkommer under beredningen av denna regeringsproposition.

Det ovannämnda beslutet innehåller följande centrala element (villkor för utbetalning av e-låneersättning 2023): 1) e-låneersättning utbetalas endast för elektronisk utlåning från allmänna bibliotek av e-böcker och e-ljudböcker som omfattas av begränsad användningsrätt; 2) e-låneersättning utbetalas till upphovsmännen till verken, inte till dem som läser in e-ljudböcker; 3) e-låneersättning utbetalas inte för e-lån från högskolor; 4) med e-lån som utgör grund för ersättning avses att en e-bok eller e-ljudbok tillgängliggörs för ett begränsat antal kunder vid ett allmänt bibliotek ersättningsfritt för en viss tid; 5) användningsrätten ska grunda sig på ett licens- eller upphandlingsavtal mellan biblioteket och rättighetshavaren (förläggaren), och användningen ska ske i enlighet med licensvillkoren; 6) e-böcker och e-ljudböcker behandlas jämlikt när e-låneersättningarna fördelas mellan de olika typerna av verk som organisationerna representerar och när ersättningarna betalas till upphovsmännen. Ett annat villkor som nämns i det kompletterande beslutet är att organisationerna förbinder sig till att följa villkoren i såväl beslutet om godkännande som det kompletterande beslutet.

2.5 Administrering av ersättningar för utlåning

I 19 a § i upphovsrättslagen föreskrivs det om en organisation som administrerar ersättningar för utlåning. Dessa bestämmelser ska också tillämpas på den nya ersättningen för användning av e-böcker och e-ljudböcker på bibliotek och på administreringen av den. Detta kräver inga ändringar av den terminologi som används i 19 a §.

Ersättning till den ursprungliga upphovsmannen för utlåning enligt 19 § 4 mom. betalas genom förmedling av en av undervisnings- och kulturministeriet godkänd kollektiv förvaltningsorganisation som företräder upphovsmän till verk som använts för detta ändamål. Om representativitet inte kan uppnås för upphovsmännen på något annat sätt, kan flera organisationer godkännas för uppgiften i fråga.

Undervisnings- och kulturministeriet godkänner på ansökan en eller flera kollektiva förvaltningsorganisationer för viss tid, högst fem år åt gången. Varje organisation som godkänns ska vara solvent och ha beredskap och förmåga att sköta de uppgifter som beslutet om godkännande avser. Organisationen ska årligen lämna undervisnings- och kulturministeriet en utredning om de åtgärder den vidtagit med stöd av beslutet om godkännande. Organisationen eller organisationerna tillsammans ska företräda en betydande del av de upphovsmän till verk inom olika områden vars verk används med stöd av 19 § 1 mom. till den del det är fråga om utlåning av exemplar av verk till allmänheten. Godkännandet kan återkallas om organisationen genom att bryta mot beslutet om godkännande och villkoren i beslutet gör sig skyldig till allvarliga eller väsentliga förseelser eller försummelse, och om de anmärkningar och varningar som getts organisationen inte lett till att bristerna i verksamheten blivit avhjälpta.

Sedan bestämmelserna om ersättning för utlåning trädde i kraft har följande föreningar verkat som sådana av undervisnings- och kulturministeriet godkända organisationer som avses i 19 a § i upphovsrättslagen: Kopiosto rf i fråga om upphovsmän till bildkonstverk och fotografiska verk, Sanasto rf i fråga om upphovsmän till litterära verk och Finlands Tonsättares Internationella Upphovsrättsbyrå Teosto r.f. i fråga om upphovsmän till verk inom den skapande tonkonstens område. Det gällande beslutet gäller åren 2022—2026. I enlighet med vad som avses ovan i avsnitt 2.4 kompletterades beslutet i mars 2023 för att e-låneersättningar skulle kunna utbetalas 2023.

Enligt de uppgifter som de kollektiva förvaltningsorganisationer som administrerar ersättningarna för utlåning har samlat in utlånades 517 226 e-böcker och 859 008 e-ljudböcker från de allmänna biblioteken år 2022. Sammanlagt registrerades 1 376 234 e-lånehändelser år 2022. Totalt 539 000 euro utbetalades i e-låneersättningar för 2023 (innehåller mervärdesskatt 10 %).

Ersättningarna för användning av e-material på bibliotek ska betalas utifrån användningsuppgifterna från föregående år. Detta motsvarar den praxis som följs i utbetalningen av ersättningar för utlåning.

På de kollektiva förvaltningsorganisationer som administrerar ersättningarna för utlåning tillämpas förutom upphovsrättslagen även lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt (1494/2016). Lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt innehåller bestämmelser om bland annat rättssinnehavarnas rättigheter, medlemmarnas rättigheter, beslutanderätt och bevakning av intressen i en kollektiv förvaltningsorganisation, förvaltning av upphovsrättsersättningar samt förvaltning av rättigheter för andra kollektiva förvaltningsorganisationers räkning. Lagen innehåller också bestämmelser om insyn och informationsplikt samt rapportering av användningen.

2.6 Ekonomin i fråga om e-böcker och e-ljudböcker

Finlands Förlagsförenings statistik [Kustannusalan tilastot \(kustantajat.fi\)](https://kustannusalan.tilastot(kustantajat.fi))² visar att den årliga försäljningen av ljudböcker har ökat från cirka 6,4 miljoner euro (2018) till cirka 38,9 miljoner euro (2022). Årsförsäljningen av elektroniska böcker har i sin tur ökat från cirka 3 miljoner euro (2018) till cirka 6,6 miljoner euro (2022); år 2021 uppgick årsförsäljningen till 7 miljoner euro.

Enligt Förlagsförenings webbplats ([äänikirjan talous](https://aanikirjan.talous))³ gäller den förändrade intäktsmodellen för ljudböcker bokens värdekedja som helhet. Värdekedjan och förändringarna i den omfattar förutom upphovsmännen (författaren, översättaren, andra upphovsmän) även förläggaren och försäljaren. Det pris som förläggaren får för en bok är i genomsnitt 10,45 euro för en tryckt bok och 2,46 euro för en ljudbok som använts via en prenumerationstjänst för e-böcker. Inkomsterna används till att täcka dels författarvoden, dels personalutgifterna och kostnaderna i anslutning till boken när det gäller produktion, marknadsföring och logistik. De procentuella upphovsrättsarvoden som förläggarna betalar till författarna är enligt Förlagsföreningen desamma eller av samma storleksklass, oavsett om det är fråga om en tryckt bok eller en ljudbok. Förändringarna i upphovsrättsintäkterna beror således på att den ersättning som fås från marknaden har förändrats.

² <https://tilastointi.kustantajat.fi/vuositolasto/sahkoisten-julkaisujen-myynti-yhteens%C3%A4/2022>

³ <https://kustantajat.fi/tietoa-kustannusalasta/digikirjat/aanikirjan-talous>

Enligt [Finlands Författarförbunds utredning om författararvoden 2022](#)⁴, där man redogjorde för de arvoden som utbetalats till förbundets medlemmar för sålda böcker under 2021, var författarens arvode för en ljudbok nästan 80 % lägre än intäkterna för motsvarande tryckt bok, det vill säga i genomsnitt 0,71 euro per exemplar. År 2021 fick en författare i genomsnitt 3,31 euro per sålt exemplar av en tryckt inbunden bok. Utredningen visade att arvoden för tryckta böcker låg på en relativt stabil nivå, medan arvoden för ljudböcker varierade från 11 till 30 procent, i vissa fall till och med 50 procent. Det genomsnittliga arvodet för en e-bok är enligt utredningen 1,16 euro.

Upphovsmannen får ersättning för en såld bok endast en gång, även om flera personer skulle låna och läsa boken. I användningen av e-böcker och e-ljudböcker på bibliotek kan användningen och antalet användare bättre beaktas i licensernas pris. Särskilt den traditionella ersättningen för utlåning men också den nya ersättningen för användning av e-böcker och e-ljudböcker på bibliotek är således av ekonomisk betydelse för upphovsmännen.

3 Målsättning

Genom den föreslagna ändringen i upphovsrättslagen uppfylls det mål som i regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering anges om att genomföra en utlåningsersättning för e-böcker och främja inrättandet av ett nationellt e-bibliotek.

Biblioteken erbjuder nuförtiden sina kunder förutom tryckta böcker allt oftare också e-böcker och e-ljudböcker. När det gäller ljudböcker har man i praktiken helt övergått från utlåning av fysiska upptagningar till användning av e-ljudböcker. Eftersom användningen av material i elektronisk form inte utgör utlåning i upphovsrättslig bemärkelse blir upphovsmännen till böckerna utan den utlåningsersättning som betalas för biblioteksanvändning av tryckta böcker och traditionella ljudböcker.

Målet med förslaget är att göra det möjligt för upphovsmännen att få en ersättning som motsvarar den nuvarande utlåningsersättningen för användning av böcker och ljudböcker i elektronisk form på bibliotek.

Kommunernas gemensamma e-biblioteksprojekt går särskilt ut på att möjliggöra användning av e-böcker och e-ljudböcker på bibliotek. Således är det i detta skede inte motiverat att utvidga ersättningen till att omfatta eventuell elektronisk användning av musikupptagningar. Utlåningsersättning betalas alltså till upphovsmän till musikaliska verk för utlåning av fysiska gramfoniskivor på bibliotek.

Användning av e-tidningar och annat e-material på bibliotek kräver alltid rättsinnehavarnas tillstånd. Eftersom utlåningsersättningen inte gäller utlåning av tryckta tidningar på bibliotek föreslås det inte heller att användning av e-tidningar på bibliotek ska ersättas.

⁴ <https://kirjailijaliitto.fi/uutiset/aanikirjapalkkio-80-pienempi-kuin-palkkio-painetusta-kirjasta-kirjailijaliitto-selvitti-kirjailijoille-vuonna-2021-maksettuja-tekijanpalkkioita/>

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

Den nya ersättningen för e-böcker och e-ljudböcker ska omfatta e-böcker och e-ljudböcker som motsvarar de böcker och ljudböcker som omfattas av den nuvarande utlåningsersättningen, de verk som dessa innehåller och upphovsmännen med det undantaget att den nya ersättningen enligt förslaget också ska betalas till dem som läser in e-ljudböckerna. Denna utvidgning föreslås på grund av att användningen av ljudböcker har ökat explosionsartat. Den föreslagna utvidgningen motiveras också med att ljudböcker inte skulle finnas och kunna användas på bibliotek utan ett muntligt framförande av verket och inläsarens arbetsinsats. Ersättningen omfattar också e-böcker som ursprungligen getts ut som e-böcker i digitalt format.

I den föreslagna paragrafen nämns vilka skyddsobjekt och rättsinnehavare som omfattas av ersättningen.

Ersättningen ska gälla användningen av e-böcker och e-ljudböcker på allmänna bibliotek och högskolebibliotek. Högskolebiblioteken skaffar ofta materialen i form av en e-bokhyllstjänst, inte i form av titlar på enskilda verk. Ersättningen omfattar inte användning av e-böcker eller e-ljudböcker i en e-bokhyllstjänst. Denna fråga behandlas i specialmotiveringen (avsnitt 7).

Den nya ersättningen gäller inte elektronisk användning av musik, det vill säga ljudupptagningar som innehåller musikaliska verk, på bibliotek. Denna lösning är förenlig med utvecklingsprinciperna för kommunernas gemensamma e-bibliotek, som det också hänvisas till i regeringsprogrammet.

Användningen av e-böcker och e-ljudböcker på bibliotek förutsätter ett tillstånd, en licens, från förläggaren eller någon annan rättsinnehavare till verket. Tanken med den ersättning som nu föreslås är således inte att den ska kompensera användning som sker med stöd av en inskränkning av upphovsrätten, utan det är fråga om en ersättning som inte grundar sig på upphovsrätten och som ska kompensera den minskning av utlåningsersättningen till upphovsmännen som beror på den pågående övergången från utlåning av enskilda exemplar av verk till elektronisk användning av böcker och ljudböcker på biblioteken.

Liksom den upphovsrättsliga rätten till ersättning för utlåning enligt 19 § i upphovsrättslagen är den nya rätten till ersättning för användning av e-böcker och e-ljudböcker på bibliotek oöverlåtbar. Endast upphovsmannen och upphovsmannens arvingar ska ha rätt till ersättning.

De kollektiva förvaltningsorganisationer som ska godkännas för att administrera ersättningen ska i praktiken tillämpa samma principer vid fördelningen och utbetalningen av ersättningen till upphovsmännen till verken som vid fördelningen och utbetalningen av traditionella ersättningar för utlåning. Även upphovsmän från andra länder är berättigade till ersättning i enlighet med såväl principen om nationell behandling i Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk som principen om icke-diskriminering, som tillämpas inom Europeiska unionen.

När det gäller inläsare av litterära verk ska ersättningen tillämpas regionalt i enlighet med Romkonventionen om skydd för utövande konstnärer, framställare av fonogram samt radioföretag. Enligt konventionen omfattar skyldigheten till nationell behandling inte sådant skydd enligt nationell lag som överstiger den skyddsomfattning eller skyddsnivå som anges i Romkonventionen. Den rätt till ersättning som nu föreslås utgör ett skydd som överstiger skyddsnivån enligt konventionen. När det gäller Europeiska unionen ska tillämpningen dock följa den princip om

icke-diskriminering som gäller inom unionen, och inläsare från länder inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet är således berättigade till ersättning.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

Enligt förslaget ska det ur ett anslag i statsbudgeten betalas ut ersättning för användning av e-böcker och e-ljudböcker på bibliotek till upphovsmännen i en omfattning som motsvarar den nuvarande ersättningen för utlåning, med undantag av musikupptagningar. Dessutom ska ersättning betalas till inläsare av e-ljudböcker, det vill säga till dem som framför litterära verk muntligt. Ersättning ska endast betalas till de rättsinnehavare som nämns i paragrafen: upphovsmannen till ett sådant litterärt verk, musikaliskt verk (noter, text, inspelning), fotografiskt verk eller något annat bildkonstverk som avses i 1 § 1 mom. och som ingår i e-boken eller e-ljudboken samt den som muntligt framför ett litterärt verk.

Ersättningen omfattar således inte eventuella andra slag av material som finns till kundernas förfogande i elektronisk form på biblioteken, såsom musik, tidningar samt filmer eller andra audiovisuella material. Ersättningen omfattar inte heller användning av ovannämnda slag av material som eventuellt ingår i e-böcker, ofta i syfte att komplettera och berika helhetsupplevelsen av en e-bok genom multimediala ingredienser.

Genom att begränsa ersättningen till e-böcker och e-ljudböcker och till de olika slag av verk som definieras exakt i paragrafen bidrar förslaget till att främja principerna för uppbyggandet av ett gemensamt e-bibliotek för kommunerna när det gäller material som ska införskaffas för användning på bibliotek. Ersättningen ska också inriktas på sådant e-material som är väsentligt för bibliotekets kunder och som används i betydande grad.

Genom en exakt definition av tillämpningsområdet säkerställs det att de nya bestämmelserna fungerar i praktiken: väsentliga typer av verk som ingår i e-böcker och upphovsmännen till verken kan identifieras och ersättningen kan, utifrån uppgifter om hur verken använts, utbetalas så exakt som möjligt till dessa upphovsmän.

Ersättningen för användning av e-material på bibliotek och de totala anslag som ska användas till detta dimensioneras till att motsvara den ersättning per lån som utbetalas till upphovsmännen för traditionell utlåning. Som helhet ska ersättningen för användning av e-material på bibliotek överensstämma med användningen av e-material på bibliotek och hur den utvecklas. Anskaffningarna av material till kommunernas gemensamma e-bibliotek och utvecklingen i de anslag som finns att tillgå för dessa anskaffningar kommer att påverka det totala beloppet av ersättning som utbetalas för användning av e-material på bibliotek och behovet av anslag.

Ministeriet fastställer ersättningens storlek på framställning av de organisationer som administrerar ersättningarna, som i sin tur baserar sin framställning på uppgifterna om användningen. För att den nya ersättningen, med andra ord administreringen av ersättningen i de godkända kollektiva förvaltningsorganisationerna och fördelningen av ersättningen till de upphovsmän vars verk ingår i e-böcker och e-ljudböcker som används på bibliotek, ska fungera ändamålsenligt förutsätts att rapporteringen av användningen är exakt och att sådana uppgifter om verken och upphovsmännen som är relevanta med tanke på fördelningen av ersättningen utreds. Motsvarande uppgifter behövs också om dem som läser in e-ljudböcker.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser

Användning av e-böcker och e-ljudböcker på bibliotek förutsätter alltid en överenskommelse med rättsinnehavarna. Denna typ av licensierad användning på bibliotek utgör inte upphovsrättslig utlåning, utan användningen baserar sig på en användningsrätt som beviljats av rättsinnehavarna. Ambitionen är att i enlighet med regeringsprogrammet betala ut ersättning till upphovsmännen för användning av e-böcker på bibliotek.

I regeringspropositionen föreslås det att ersättningen ska utbetalas på grundval av bestämmelserna i den nya 38 a §. När det gäller den praktiska utbetalningen och administreringen av ersättningen ska den ersättning som utbetalas för användning av e-material på bibliotek jämföras med den traditionella ersättningen för utlåning enligt 19 §, om vars administrering det förskrivs om i 19 a §. Bestämmelserna om administreringen av ersättningen ska genomföras med hjälp av en hänvisningsbestämmelse.

Användningen av e-böcker och e-ljudböcker på bibliotek innebär i praktiken förmedling av verk till allmänheten via datanät, som sker i enlighet med licensvillkoren för materialet i fråga. Eftersom rätten att förmedla verk till allmänheten i digital form via datanät inte konsumeras, finns det inget annat rättsligt handlingsalternativ när det gäller att tillförsäkra ersättningen i upphovsrättslagen. Bestämmelserna kan inte fogas till upphovsrättslagens 2 kapitel, som gäller inskränkningar i upphovsrätten och bestämmelser om avtalslicens.

Däremot är det möjligt att i praktiken genomföra ersättningen för användning av e-material på bibliotek i anknytning till och parallellt med den traditionella ersättningen för utlåning på enhetliga fördelnings- och utbetalningsgrunder genom en hänvisning till tillämpningen av 19 a § (organisation som administrerar ersättningar).

5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i andra länder

Inledning

Internationellt sett har 33 stater ett gällande system för utlåningsersättning. Inom Europeiska unionen har rätten till ersättning för utlåning reglerats genom uthyrnings- och utlåningsdirektivet 1992. Följande stater utanför Europa tillämpar ett system för utlåningsersättning: Nya Zeeland, Australien, Kanada och Israel. Syftet med ersättningen för utlåning är att kompensera den olägenhet som upphovsmännen orsakas av att deras verk lånas ut från bibliotek ersättningsfritt av allmännyttiga skäl. I allmänhet är det staten som betalar ut ersättningen. Systemet för utlåningsersättning bygger på en princip enligt vilken ersättning ska utbetalas för varje gång ett verk används på ett upphovsrättsligt betydande sätt.

Det internationella upphovsrättsliga avtalssystemet innehåller inga bestämmelser om ersättning för utlåning. I EU:s medlemsstater grundar sig systemet med ersättning för utlåning på uthyrnings- och utlåningsdirektivet, som ger staterna omfattande prövningsrätt när det gäller genomförandet av systemet. Uthyrnings- och utlåningsdirektivet gäller endast utlåning av tryckt material. Det finns inga bestämmelser om e-material. I vissa länder utbetalas ersättning för användning av e-material på bibliotek med stöd av nationella bestämmelser. I dessa länder kan också uttrycket ”e-lån” eller ”lån av e-material” användas när det gäller användning av e-material på bibliotek.

Sverige

I Sverige har ersättningen för utlåning starka drag av nationellt kulturstöd. Ersättning för utlåning utbetalas som ersättning för att upphovsmännens verk får lånas fritt (Förordning (1962:652) om Sveriges författarfond). Ändamålet med bibliotek ersättningen är att främja litteraturens utveckling och bidra till att förbättra de litterära upphovsmännens ekonomiska villkor genom att ersätta dem för tillgången till och användningen av deras verk på bibliotek.

Författarna får både royalty och ersättning för utlåning för tryckta böcker. Ersättning utbetalas för böcker som är skrivna på svenska eller böcker som skrivits av en författare som har sin vanliga vistelseort i Sverige. Till översättare utbetalas ersättning både för översättningar till svenska och för översättningar från svenska till andra språk.

I fråga om e-material utbetalas ingen ersättning för utlåning, men förläggarna betalar en del av bibliotekens licensavgifter till upphovsmännen.

Danmark

Det danska systemet för utlåningsersättning har starka drag av kulturstöd. Ersättningen för utlåning bygger på ett slags poängsystem, där det är av central betydelse att verken tillgängliggörs på bibliotek. I stället för antal lån ger man akt på hur många exemplar av ett verk som biblioteken har i sina samlingar. Det finns ingen absolut övre gräns för ersättningen för utlåning, utan ersättningen minskar gradvis. Systemet möjliggör mycket stora årliga ersättningar för utlåning för enskilda upphovsmän. I Danmark är anslaget för utlåningsersättning 24 miljoner euro, det vill säga dubbelt så högt som i Finland.

Förläggarna licensierar e-böcker och e-ljudböcker till biblioteken för utlåning. Sedan början av 2018 har upphovsmännen haft rätt till ersättning förutom för tryckta böcker även för e-böcker och e-ljudböcker, som har publicerats på danska och som lånas ut från de allmänna biblioteken eller skolbiblioteken i Danmark, samt för musik och bildkonstprodukter som lånas ut från de allmänna biblioteken i Danmark. Ersättningen för e-böcker och e-ljudböcker bestäms också delvis utifrån antalet användningsslag. Exempel på bildkonstprodukter är konstverk, grafiska arbeten och fotografier i original. Ersättningarna betalas av statens medel.

Nederländerna

I Nederländerna har ersättningen för utlåning av tryckt material varit uttryckligen en upphovsrättslig ersättning, som även betalats utanför EES-länderna. Ersättningarna för utlåning administreras av organisationen Stichting Leenrecht, som grundats för denna uppgift och som representerar många olika grupper av rättsinnehavare. Organisationen tar ut utlåningsersättningarna direkt från biblioteken utgående från antalet lån och betalar ut den insamlade summan enligt de fördelningsförhållanden som förhandlats fram till rättsinnehavarnas organisationer, som förmedlar ersättningarna vidare till rättsinnehavarna. Ersättning för utlåning betalas också ut till förläggare och andra producenter.

Det finns ingen särskild lagstiftning om utlåning av e-material. Utlåningen av e-böcker hör till rättsinnehavarnas ensamrätt. Biblioteken strävar inledningsvis efter att samma principer ska tillämpas på e-material som på tryckt material. Europeiska unionens domstols avgörande i mål C-174/15 införlivades dock inte i lagstiftningen på grund av att förläggarna motsatte sig förslaget. Därför har man tagit fram en hybridmodell, där förläggarna beviljar tillstånd för utlåning av e-material enligt de villkor som de anser vara optimala och förhandlar om den ersättning som ska

betalas ut per lån. Denna ersättning betalas ut av en e-bibliotekstjänst som hör under nationalbiblioteket; hälften betalas via kollektiva förvaltningsorganisationer till upphovsmännen och hälften direkt till förläggaren. Anslagen för denna e-bibliotekstjänst har utökats för att tilläggsersättningar ska kunna betalas till upphovsmännen. Ersättningssystemet tillämpas endast på utlåning av e-böcker på holländska. Inget motsvarande avtal om ersättningar har uppgjorts i fråga om e-ljudböcker.

Förenade kungariket

Ersättning för utlåning betalas till medborgare i EES-länder som är registrerade i systemet. Ersättningen för utlåning av e-material regleras i lag.

År 2010 utvidgades ett lagstadgat undantag från ensamrätten till utlåning till att gälla utlåning av e-böcker till exempelvis användarens egen läsplatta i bibliotekens lokaler. I praktiken erbjuder dock biblioteken inte någon sådan tjänst.

Diskussionen om att utvidga ersättningen för utlåning till att gälla e-material och kraven på detta ökade i och med EU-domstolens avgörande C-174/15, som ansågs undanröja de sista hindren för att utvidga ersättningen för utlåning till att gälla e-material.

År 2017 utfärdades Digital Economy Act, på grundval av vilken vissa andra lagar ändrades så att ersättningen för utlåning utvidgades till att gälla även e-lån utanför biblioteken. Efter att en ändringsbestämmelse om e-lån antagits ändrades bestämmelserna om utlåning i lagen om utlåningsersättning (Public Lending Right Act 1979) och upphovsrätts-, mönsterrätts- och patentlagen (Copyright, Designs and Patents Act 1988). Begreppet lån definierades så att det omfattar tillgängliggörande för en person som tillhör allmänheten för användning under en begränsad tid utanför biblioteket, inklusive elektronisk förmedling till allmänheten till någon annan plats än till bibliotekets lokaler. Genom lagändringen har man inte ingripit i rättsinnehavarens ensamrätt att bestämma om utlåningen, utan ersättningen för utlåning av e-böcker och e-ljudböcker gäller endast verk som lånas ut i enlighet med upphandlings- eller licensvillkoren. Reformen trädde i kraft den 1 juli 2018, och de första ersättningarna för utlåning av e-böcker och e-ljudböcker betalades ut till upphovsmännen i januari 2020. E-lånen utgör bara en liten del av alla lån.

Kanada

I Kanada har ersättningarna för utlåning karaktären av kulturstöd. De ersättningar som ska betalas till kanadensiska upphovsmän eller upphovsmän som bor stadigvarande i Kanada grundar sig inte på antalet lån, utan på antalet titlar som är tillgängliga på biblioteken. På bestämmandet av ersättningen per verk tillämpas dessutom ytterligare grunder, såsom den tid som ett visst verk har omfattats av systemet.

I Kanada har ersättningen för utlåning (public lending right, PLR) omfattat e-böcker sedan 2016. Ersättningar inflyter till upphovsmännen för att deras e-böcker är tillgängliga på vissa bibliotek som utvalts genom sampling. Alla beslut om systemet för utlåningsersättning fattas av kommissionen för utlåningsersättning (PLR Commission), som verkar under Kanadas konstråd (Canada Council of Arts). Kommissionen beslutar bland annat om vilka grupper av upphovsmän som är berättigade till ersättning för utlåning och för vilka typer av verk, samt om grunderna för utbetalning av ersättning för utlåning. Det krävs inga lagstiftningsåtgärder för att ändra systemet. Beslutet om att inkludera e-böcker i ersättningssystemet fick en fortsättning 2019, då det bestämdes att även ljudböcker ska inkluderas i gruppen av publikationsformer som berättigar till ersättning för utlåning.

Sammandrag

Ingen av de ovannämnda staterna har begränsat rättsinnehavarens ensamrätt att bestämma om användningen av e-material på bibliotek. I praktiken är det förläggarna som bestämmer på vilka villkor biblioteken får tillgång till e-böcker och e-ljudböcker. I flera länder, såsom Sverige, Danmark, Nederländerna och Kanada, har systemet starka drag av ett kulturstöd. I Nederländerna gäller dragen av kulturstöd i ersättningen för utlåning endast e-böcker. Däremot betraktas ersättningen för utlåning av tryckta böcker uttryckligen som en upphovsrättslig ersättning.

Endast Förenade kungariket har avgjort ärendet genom lagstiftning. Inte heller där har rättsinnehavarnas rätt att bestämma om användningen av e-böcker och e-ljudböcker på bibliotek begränsats. Ersättningen för utlåning gäller endast e-material som används på upphandlings- eller licensvillkor som överenskommit med rättsinnehavarna.

6 Remissvar

Den 15 september 2023 ordnades ett Teams-samråd om utkastet till regeringens proposition till vilket centrala intressentgrupper bjöds in. Inbjudan riktades till de intressentgrupper som i ett tidigare beredningsskede hade yttrat sig om en bakgrundsutredning i frågan. I samrådet deltog 23 organisationer som representerar rättsinnehavarna och biblioteken.

Alla som deltog i samrådet gavs tillfälle att lämna ett skriftligt yttrande om propositionsutkastet. Sammanlagt 12 skriftliga yttranden lämnades in till ministeriet. Ingen separat remissbehandling ordnades.

Utifrån samrådet och yttrandena gjordes vissa preciseringar i motiveringen till propositionen.

7 Specialmotivering

38 a §. *Ersättning för användning av e-böcker och e-ljudböcker på bibliotek.* I 1 mom. föreskrivs det om den rätt till ersättning som en upphovsman till ett verk som ingår i en e-bok eller e-ljudbok har när en e-bok eller e-ljudbok som ingår i bibliotekets samling förmedlas elektroniskt till en kund vid biblioteket så att den kan användas under en begränsad tid. Ur upphovsrättslig synvinkel är det fråga om sådan förmedling på begäran som avses i 2 § 3 mom. 1 punkten (verket överförs till allmänheten på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till verket från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer).

Det är fråga om sådan förmedling till allmänheten som avses i 1 mom. när e-boken eller e-ljudboken ingår i bibliotekets samlingar, materialet förmedlas till bibliotekets kund enligt de villkor som avtalats med e-bokens eller e-ljudbokens förläggare eller övriga rättsinnehavare och användaren får tillgång till materialet under en begränsad tid.

En e-bok och en e-ljudbok anses ingå i bibliotekets samlingar när biblioteket har skaffat boken genom ett avtal med förläggaren eller någon annan bokförmedlare där parterna har kommit överens om villkoren och ersättningen för att boken används på biblioteket. Material som införskaffats på detta sätt kan förmedlas till bibliotekets kunder via bibliotekets egen tjänst eller en tjänst som administreras gemensamt av flera bibliotek eller till exempel via kommunernas gemensamma e-bibliotek. E-boken och e-ljudboken förmedlas till bibliotekets kund via en presentationsplattform som biblioteket administrerar och dit materialet har överförts från förmedlarens innehållsplattform.

Villkoren för bibliotekslicenserna (t.ex. antal samtidiga användare) inverkar på antalet användningshändelser i fråga om e-material och i enlighet med denna paragraf på de ersättningar som ska betalas till upphovsmännen. Användningshändelser i fråga om e-material som berättigar till ersättning är verifierbara användningsgångar, där användaren har haft tillgång till e-boken eller e-ljudboken i enlighet med licensvillkoren under en begränsad tid. Med andra ord upphör möjligheten att använda verket efter en på förhand bestämd tid. En ny begränsad användningstid är en ny användningshändelse som motsvarar traditionell utlåning. Detta ska beaktas också i en adekvat statistikföring av användningshändelser.

Paragrafens tillämpningsområde omfattar inte användning av så kallade e-bokhyllstjänster på bibliotek. En e-bokhylla är en kommersiell tjänst där en omfattande, av tjänsteleverantören på förhand bestämd repertoar av verk tillgängliggörs för organisationsanvändarnas personal eller för någon annan personkrets (t.ex. de studerande vid en högskola). Om ett bibliotek skaffar en licens för användning av innehållet i en sådan e-bokhyllstjänst för sin kundkrets, har det inte överenskommit om rätten att använda en viss e-bok eller e-ljudbok på biblioteket på det sätt som avses i paragrafen, och e-boken eller e-ljudboken ingår inte i bibliotekets samlingar.

Ersättningens tillämpningsområde begränsas till verk som ingår i e-böcker och e-ljudböcker och till deras rättsinnehavare. Begreppet e-bok eller e-ljudbok definieras dock inte i paragrafen. De typer av verk i en e-bok eller e-ljudbok som uttryckligen räknas upp i paragrafen leder emellertid till tolkningen att bestämmelsen ska tillämpas på digitala litterära innehåll som kan jämföras med tryckta böcker och ljudböcker som lagrats på fysiska lagringsmedium, inklusive illustrationer och fotografier som ingår i boken.

Enligt första meningen i 1 mom. ska ersättning endast betalas till upphovsmannen till ett sådant litterärt verk, musikaliskt verk (noter, text, inspelning), fotografiskt verk eller något annat bildkonstverk som avses i 1 § 1 mom. samt den som muntligt framför ett litterärt verk. Även den som har översatt en bok betraktas som en upphovsman. Jämfört med den nuvarande ersättningen för utlåning inkluderas även inläsare av ljudböcker i gruppen av ersättningsberättigade rättsinnehavare. Efter lagändringen har inläsare rätt till ersättning för att en e-ljudbok används på bibliotek, men inte för att exemplar av ljudböcker lånas ut. Rättsläget i fråga om den traditionella ersättningen för utlåning behöver inte ändras, eftersom det håller på att ske en övergång från utlåning av ljudböcker i form av upptagningar från bibliotek till elektronisk användning av ljudböcker.

Den nya ersättningen ska inte omfatta användning av inspelningar i större omfattning än e-ljudböcker. Denna lösning grundar sig på principerna för uppbyggandet av kommunernas gemensamma e-bibliotek. Enligt dem koncentreras verksamheten på e-böcker och e-ljudböcker. Det kan inte heller anses höra till bibliotekstjänsternas kärnverksamhet att tillhandahålla musik på elektronisk väg, utan med tanke på de offentliga finanserna torde det i nuläget vara mest ändamålsenligt att styra användningen av anslagen för införskaffande av material till litterära material.

För att en e-bok eller e-ljudbok ska kunna användas på bibliotek förutsätts alltid att en licens har erhållits för detta av upphovsmannen eller förläggaren. Enligt upphovsrättslagen får exemplar av ett verk, det vill säga tryckta böcker och ljudböcker, spridas vidare och även lånas ut på bibliotek, när exemplaret i fråga med upphovsmannens samtycke första gången har sålts eller på annat sätt varaktigt överlåtits inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Rätten att förmedla ett verk i elektronisk form till allmänheten förfaller däremot inte på samma sätt som rätten att sprida exemplar av ett verk, utan elektronisk förmedling av ett verk till exempel till bibliotekskunder kräver alltid ett tillstånd från rättsinnehavaren.

I slutet av 1 mom. konstateras att upphovsmannen och den som muntligt framför verket har rätt till ersättning trots vad som har avtalats mellan honom eller henne och e-bokens eller e-ljudbokens förläggare eller övriga rättsinnehavare om ersättning för användning av verket på bibliotek.

Enligt 2 mom. betalas ersättningen av ett anslag som tas in i statsbudgeten. Denna uttryckliga bestämmelse inverkar emellertid inte på den traditionella ersättningen för utlåning, som det föreskrivs om i 19 § 4 mom. och som finansieras med anslag i statsbudgeten, utan i praktiken betalas de ersättningar som grundar sig på bägge paragraferna av ett anslag i statsbudgeten.

Meningarna i slutet av momentet motsvarar slutet av 19 § 4 mom. Ersättning ska bevisligen yrkas inom tre år från utgången av det kalenderår under vilket rätten till ersättning har uppkommit. I annat fall förfaller rätten till ersättning. På den rätt som avses i 1 mom. tillämpas också 41 §, som gäller upphovsrättens övergång vid upphovsmannens död. Slutligen föreskrivs det på samma sätt som det föreskrivs om den traditionella ersättningen för utlåning att en rättshandling genom vilken upphovsmannen eller den som muntligt framför ett litterärt verk överläter sin rätt till ersättning enligt 1 mom. är ogiltig. Det är fråga om en självverkande ogiltighet, och sådan ogiltighet behöver inte åberopas separat. Ett avtalsvillkor av denna typ har således inte den rättsverkan som ett avtalsvillkor normalt har.

I 3 mom. föreskrivs det genom en hänvisningsbestämmelse om tillämpningen av 19 a § på den kollektiva förvaltningsorganisation som administrerar ersättningen för användning på bibliotek. Syftet är att ersättningen för användning av e-böcker och e-ljudböcker på bibliotek ska administreras på samma sätt och i samma av undervisnings- och kulturministeriet godkända kollektiva förvaltningsorganisationer som den ersättning som utbetalas för utlåning av tryckta material.

De organisationer som administrerar ersättningen ska tillämpa samma principer vid fördelningen och utbetalningen av ersättningen till upphovsmännen som vid fördelningen och utbetalningen av traditionella ersättningar för utlåning. Ersättningarna ska exempelvis utbetalas till samma grupper av rättsinnehavare som den traditionella ersättningen för utlåning och även till uphovsmän i andra länder.

8 Ikraftträdande

Det föreslås att lagen ska träda i kraft den 1 januari 2024.

I bestämmelsen om lagens ikraftträdande föreskrivs det att ersättning för användning av ett i 38 a § avsett verk och muntligt framförande av ett litterärt verk kan betalas endast för sådan användning enligt 38 a § som sker efter lagens ikraftträdande.

9 Verkställighet och uppföljning

Mest ändamålsenligt är det att ersättningarna administreras och utbetalas till uphovsmännen av samma kollektiva förvaltningsorganisationer som i enlighet med 19 a § har godkänts för att administrera de traditionella ersättningarna för utlåning enligt 19 § 4 mom. Godkännandebeslutet utvidgas till att omfatta även administreringen av den nya ersättningen. Genom godkännandebeslutet och de villkor som ska inkluderas i det kan man vid behov styra organisationernas verksamhet när det gäller administreringen av ersättningar. Uppföljningen sker på årsnivå via organisationernas rapportering. Vid behov kan också annan uppföljning genomföras, liksom även analyser av hur användningen av e-material på bibliotek utvecklas och av ersättningssystemet som helhet, inklusive den traditionella ersättningen för utlåning.

Verkställandet av kommunernas gemensamma e-bibliotek påverkar i betydande grad den nya ersättningen och anslagsbehoven. Dialogen och samarbetet med dem som utvecklar och administrerar e-biblioteket utgör således en viktig del av arbetet med att följa upp och säkerställa systemets funktion.

10 Förhållande till andra propositioner

10.1 Förhållande till budgetpropositionen

I statens budgetproposition för 2024 ingår i enlighet med regeringsprogrammet ett förslag på ett tillägg om 1 miljon euro under moment 29.80.41 (vissa dispositionsrättsersättningar) för e-låneersättningen och organiseringen av den. Momentet innehåller ett anslag för betalning av ersättning till upphovsmän för utlåning av skyddade verk och av utgifter som föranleds av detta.

11 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

11.1 Upphovsrätt

Upphovsrätten betraktas som en sådan ekonomisk immateriell rättighet som omfattas av egenomsskyddet enligt 15 § i grundlagen (RP 309/1993 rd, s. 62, GrUU 1/1995 rd, s. 1). Enligt grundlagsutskottet gäller detta i synnerhet de ekonomiska rättigheter som ingår i upphovsrätten (GrUU 28/2004 rd, s. 4), såsom rätten att bestämma över kommersiell eller annan ekonomiskt betydelsefull användning av verket.

Upphovsrättslagstiftningen reglerar i väsentlig grad förhållandet mellan upphovsrättsinnehavaren och andra personer. I en konstellation som denna är det enligt grundlagsutskottet viktigt att alla i regleringshänseende viktiga grundläggande rättigheter blir beaktade i lagstiftningen på ett balanserat sätt. Regleringen får till exempel inte leda till en oskälig inskränkning av rättigheterna varken för upphovsrättsinnehavare eller för användare av verk. (GrUU 7/2005 rd, s. 2).

11.2 Yttrandefrihet

Enligt 12 § i grundlagen har var och en yttrandefrihet. Till yttrandefriheten hör rätten att framföra, sprida och ta emot information, åsikter och andra meddelanden utan att någon i förväg hindrar detta. Närmare bestämmelser om yttrandefriheten utfärdas genom lag.

Den nämnda paragrafen i grundlagen innehåller bland annat en generalklausul om yttrandefrihet, en bestämmelse om rättigheter som hör till yttrandefriheten och ett förbud mot att på förhand hindra utövandet av dessa rättigheter. Dessutom innehåller den ett krav på att utövandet av yttrandefriheten ska regleras genom lag.

Det centrala syftet med yttrandefriheten är att garantera den fria opinionsbildning som utgör en förutsättning för ett demokratiskt samhälle, öppen offentlig debatt, massmediernas fria utveckling och pluralism samt möjligheten till offentlig kritik av maktutövningen (GrUU 16/2013 rd, s. 2, GrUU 26/2002 rd, s. 2). Det grundlagsenliga skyddet för yttrandefriheten omfattar information, åsikter och andra meddelanden oberoende av innehållet (RP 309/1993 rd, s. 60).

Yttrandefriheten uppfattas i grundlagen extensivt och medieneutralt (GrUU 9/2004 rd, s. 3, GrUU 60/2001 rd, s. 2). Yttrandefriheten ger allmänt skydd för olika former av skapande verksamhet och självuttryck (RP 309/1993 rd, s. 60).

Förslagets förhållande till yttrandefriheten behandlas i avsnitt 11.4.

11.3 Kulturella rättigheter

Enligt 16 § 3 mom. i grundlagen är vetenskapens, konstens och den högsta utbildningens frihet tryggad. Vetenskapens, konstens och den högsta utbildningens frihet skapar förutsättningar för kulturens utveckling.

Enligt 16 § i grundlagen ska vetenskapens inriktning i första hand bestämmas genom vetenskapskritik från det vetenskapliga samfundet självt. Även inom konstens område ska råda frihet för uttryck och metoder, vilket för sin del främjar den samhälleliga diskussionen och gör den mångsidigare. (RP 309/1993 rd, s. 69).

Förslagets förhållande till de kulturella rättigheterna behandlas i avsnitt 11.4.

11.4 Ersättning för användning av e-böcker och e-ljudböcker på bibliotek

Den rätt till ersättning som föreslås för upphovsmän till en e-bok och en e-ljudbok samt för den som muntligt framför ett litterärt verk för att e-materialet används på ett allmänt bibliotek eller ett högskolebibliotek grundar sig inte på upphovsrätten och inskränker således inte upphovsrätten i förhållande till biblioteket eller till den som använder verket. Följaktligen inverkar den nya rätten till ersättning inte på upphovsrätten.

Utifrån de två rättsfall gällande elektroniskt material, det vill säga e-material, som behandlats i EU-domstolen och som det redogjorts för i avsnitt 2.2 kan man dra slutsatsen att varken uthyrnings- och utlåningsdirektivet eller de internationella fördragen om upphovsrätt medför någon skyldighet att betala ersättning till upphovsmännen, när användningen av en e-bok eller en e-ljudbok på bibliotek förutsätter att rättsinnehavaren (upphovsmannen, förläggaren) gett sitt tillstånd till detta.

Enligt den föreslagna 38 a § har upphovsmannen till ett verk som ingår i en e-bok eller en e-ljudbok rätt till ersättning, när e-boken eller e-ljudboken förmedlas till bibliotekets kunder. Förmedlingen av verket till kunden sker via datanät i elektronisk form och förutsätter att upphovsmannen eller en annan rättsinnehavare, såsom förläggaren, har gett sitt tillstånd till förmedlingen.

När ett verk förmedlas till kunden via datanät är det inte fråga om utlåning av ett exemplar av ett verk, vilket enligt lag kan ske på ett bibliotek utan upphovsmannens tillstånd (spridningsrätten förfaller) och för vilket upphovsmannen enligt uthyrnings- och utlåningsdirektivet samt upphovsrättslagen har rätt till ersättning, utan det är fråga om förmedling av ett verk till allmänheten på det sätt som avses i 2 § 3 mom. 1 punkten i upphovsrättslagen. Upphovsmannens rätt att bestämma om förmedlingen av verket till allmänheten förfaller inte, utan en e-bok eller e-ljudbok kan användas på bibliotek (förmedling till allmänheten) endast om upphovsmannen eller förläggaren har gett sitt tillstånd till detta. Detta innebär att den ersättning som föreslås för sådan användning på bibliotek inte utgör en ersättning för användning av ett verk på ett upphovsrättsligt betydande sätt. Det är fråga om en sui generis-rätt till ersättning, som skiljer sig från den traditionella rätten till ersättning för utlåning.

Licensbaserad användning av e-böcker och e-ljudböcker på bibliotek påverkar inte upphovsmännens rättigheter. Däremot leder det till en kränkning av upphovsrätten om de ovannämnda materialen används på bibliotek utan erhållet tillstånd från upphovsmännen eller förläggarna.

Det föreslås att rätten till ersättning enligt 38 a § ska begränsas till att gälla endast upphovsmännen till verk som ingår i e-böcker och e-ljudböcker. Denna begränsning är också i linje med det

mål som i regeringsprogrammet anges om att genomföra en utlåningsersättning för e-böcker och främja inrättandet av ett nationellt e-bibliotek (i e-biblioteksprojektet används uttrycket kommunernas gemensamma e-bibliotek), vilket motiverar att den nya rätten till ersättning ska begränsas till e-böcker och e-ljudböcker samt till verk som ingår i dessa på det sätt som föreslås. E-böcker och e-ljudböcker är de typer av material som kunderna i kommunernas gemensamma e-bibliotek får tillgång till.

Eftersom den nuvarande ersättningen som betalas ut för utlåning av tryckta verk gäller utlåning inte bara från allmänna bibliotek men också från högskolebibliotek, föreslås det att också ersättningen för användning av e-böcker och e-ljudböcker på bibliotek utvidgas till att omfatta även användning av e-material på högskolebibliotek. Genom denna lagstiftningslösning omfattar ersättningens tillämpningsområde alla bibliotek som är betydande med tanke på utlåning från bibliotek och användningen av e-böcker och e-ljudböcker på dessa bibliotek. Samtidigt uppfylls också principen om inbördes jämlikhet mellan alla upphovsmän till e-böcker och e-ljudböcker som används på bibliotek samt dem som muntligt framför litterära verk (inläsare).

Den föreslagna ersättningen för användning av en e-bok eller e-ljudbok på bibliotek har karaktären av en offentligrättslig förmögenhetsförmån, vars storlek och kontinuitet är beroende av det anslag som i statsbudgeten anvisats för detta.

Det belopp som i statsbudgeten har anvisats för utbetalning av traditionella ersättningar för utlåning fördelas mellan upphovsmännen utifrån antalet utlåningsgångar som ersättning för att upphovsmannens verk lånas ut från allmänna bibliotek och högskolebibliotek. Utlåningsersättningen är en ekonomisk förmån, vars storlek varierar beroende på det belopp som i statsbudgeten anvisas för detta och antalet utlåningsgångar.

Storleken på det anslag som ska användas till att betala ut ersättningar för användning av e-material på bibliotek dimensioneras till samma nivå som den traditionella utlåningsersättningen utifrån de uppgifter som erhålls om utlåningen av exemplar av verk och användningen av e-böcker och e-ljudböcker på bibliotek.

Utlåningsersättningen och ersättningen för användning av e-material på bibliotek skiljer sig från de flesta ekonomiska fördelarna som bygger på upphovsrätten och upphovsrättslagen i och med att upphovsmannen inte kan påverka ersättningens storlek genom avtal, utan ersättningens existens och storlek är beroende av statsbudgeten. Rätten till ersättning för utlåning eller ersättning för användning av e-material på bibliotek är inte heller avsedd att användas som instrument för ekonomiskt utbyte eller som inkomstgrund för den upphovsrättsbaserade industrin. I likhet med den traditionella utlåningsersättningen kan inte heller den nya rätten till ersättning överlåtas till någon annan. Genom att ogiltigförklara eventuella avtal om överlåtelse av rätt till ersättning framhävs den betydelse som rätten till utlåningsersättning och ersättning för användning av e-material på bibliotek har som en individuell förmögenhetsförmån som tillhör den ursprungliga upphovsmannen till verket och hans eller hennes arvingar.

Den ersättning som utbetalas för användning av e-böcker och e-ljudböcker på bibliotek grundar sig enligt det som konstaterats ovan inte på upphovsrätten och utövande av upphovsrätten, utan den har snarare karaktären av ett kulturellt stöd. Syftet med ersättningen är förutom att stärka förtjänstmöjligheterna för litterära upphovsmän och dem som läser in ljudböcker även att öka användningen av e-böcker och e-ljudböcker på bibliotek.

Den nya ersättningsrätten påverkar inte rättsinnehavarnas (förläggarnas) möjligheter att förhandla om villkoren och ersättningarna för användningen av e-material på bibliotek när avtal ingås om licenser för användning på bibliotek. Förläggaren avtalar med upphovsmannen om

publicering och överföring till allmänheten av verket samt om avtalsenliga ersättningar. Den nya ersättningen som betalas till upphovsmännen bör inte heller försäkra villkoren i avtalen mellan upphovsmännen och förläggarna.

Den nya ersättningsrätten kan ha en positiv inverkan på att e-material som omfattas av ersättningen i allt högre grad skaffas och licensieras till biblioteken. Ersättningsrätten, som inte ersätter användningen av upphovsrätten till e-material utan stöder upphovsmännen och deras möjlighet att få inkomster, kan bedömas ha en positiv inverkan inte bara på inkomstbildningen för upphovsmännen, utan också på den ökade användningen av e-material och därigenom på informationsspridningen och tillgodoseendet av yttrandefriheten och de kulturella rättigheterna genom både de allmänna bibliotekens och högskolebibliotekens verksamhet.

Den föreslagna nya ersättningsrätten kan bedömas öka tillgodoseendet av både yttrandefriheten enligt 12 § i grundlagen och de kulturella rättigheterna enligt 16 § 3 mom. i grundlagen.

I likhet med den rätt till utlåningsersättning som avses i 19 § i upphovsrättslagen kan inte heller den nya rätten till ersättning för användning av e-böcker och e-ljudböcker på bibliotek överlåtas till en annan person. I paragrafen föreskrivs det att rätten till ersättning för användning av e-böcker och e-ljudböcker på bibliotek tillhör endast upphovsmannen till verket och hans eller hennes arvingar. Rätten till denna ersättning, i dess egenskap av individuell offentligrättslig förmögenhetsförmån, omfattas inte på samma sätt av egendomsskyddet enligt 15 § i grundlagen som de ekonomiska rättigheter som uppstår genom upphovsrätten och överlåtelser av dessa.

Eftersom den nya rätten till ersättning inte är en rätt som bygger på upphovsrätten har det inte heller innan bestämmelserna om rätten infördes varit möjligt att överlåta denna rätt till exempel i samband med en samlad överlåtelse av upphovsrätt. Följaktligen behöver det inte föreskrivas separat om en eventuell överlåtelse av rätten innan rätten togs in i lagen.

På de grunder som nämns ovan kan lagförslaget behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Kläm

Utifrån det som konstaterats ovan lämnas följande lagförslag till riksdagen för godkännande:

Lag

om ändring av upphovsrättslagen

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till upphovsrättslagen (404/1961) en ny 38 a § som följer:

38 a §

Ersättning för användning av e-böcker och e-ljudböcker på bibliotek

När ett allmänt bibliotek eller ett högskolebibliotek, enligt villkoren som avtalats om med en förläggare eller annan rättsinnehavare, förmedlar en e-bok eller e-ljudbok som ingår i bibliotekets samling till allmänheten så att personer som tillhör allmänheten har möjlighet att få tillgång till e-boken eller e-ljudboken under en begränsad tid på en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer, har upphovsmannen till ett sådant litterärt verk, musikaliskt verk, fotografiskt verk eller något annat bildkonstverk som avses i 1 § 1 mom. och som ingår i e-boken eller e-ljudboken och en i 1 § 1 mom. avsedd person som muntligt framför ett litterärt verk som ingår i e-boken eller e-ljudboken, rätt till ersättning för sådan användning. Upphovsmannen och den som framför verket har rätt till ersättning trots vad som har avtalats mellan honom eller henne och e-bokens eller e-ljudbokens förläggare eller övriga rättsinnehavare om ersättning för användning av verket på bibliotek.

Ersättningen betalas ur ett anslag som tas in i statsbudgeten. Om inte ersättning bevisligen yrkas inom tre år från utgången av det kalenderår då rätten till ersättning uppkommit, förfaller rätten till ersättning. På den rätt som avses i 1 mom. tillämpas 41 §. En rättshandling genom vilken upphovsmannen eller den som muntligt framför ett litterärt verk överläter sin rätt till ersättning enligt 1 mom. är ogiltig.

Ersättningen enligt 1 mom. betalas via en kollektiv förvaltningsorganisation som avses i 19 a §.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Ersättning för användning av ett i 38 a § avsett verk och muntligt framförande av ett litterärt verk kan betalas endast för användning som sker efter lagens ikraftträdande

Helsingfors den 9 oktober 2023

Statsminister

Petteri Orpo

Forsknings- och kulturminister Sari Multala

